

**ОКРЕМІ ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ПОНЯТТЯ «ЦІЛОГО»
В ТРАСОЛОГІЧНІЙ ЕКСПЕРТИЗИ ВСТАНОВЛЕННЯ
ЦІЛОГО ЗА ЧАСТИНАМИ**

Кожевніков В. В.

*завідувач відділу криміналістичних видів досліджень
Черкаського науково-дослідного експертно-криміналістичного центру
Міністерства внутрішніх справ України*

Туренко В. А.

*завідувач відділу судової експертизи
Черкаського науково-дослідного експертно-криміналістичного центру
Міністерства внутрішніх справ України
м. Черкаси, Україна*

В кримінальному світі, під час підготовки до скоєння злочину, безпосередньо під час скоєння злочину чи після його скоєння, з метою приховування слідів злочинних дій, навмисних чи випадкових, за допомогою певних інструментів чи без них виникають ситуації, в яких ті чи інші предмети, які раніше складали єдине ціле виявляються розділеними (чи відокремленими) на частини [1, с. 249]. Класичні випадки зустрічаються, коли одні частини предмету залишаються на місці скоєння злочину, а інші – виявляються в подальшому в місці перебування підозрюваного (в автомобілі, в помешканні, чи безпосередньо в кармані чи сумці у особи).

Так, під час нанесення тілесних ушкоджень за допомогою ножа, в тілі потерпілого залишається уламок вістря клинка. В той же час злочинець, тікаючи з місця скоєння, забирає ніж із собою, часом навіть не звертаючи увагу на те, що він зламаний. Або ж під час скоєння ДТП, фрагмент виступаючих деталей автомобіля (осколки фари, уламка бампера тощо) залишаються на проїжджій частині, інша частина пошкодженої деталі залишається на автомобілі, водій якого зник із місця скоєння пригоди.

Трасологічна експертиза з метою встановлення цілого об'єкта за його частинами відрізняється від звичайної трасологічної експертизи безпосередньо слідів (взуття, зламу, транспортних засобів, рукавичок тощо), де застосовується традиційна схема встановлення тотожності. Під час проведення трасологічної експертизи цілого за його частинами досліджуються і ознаки, що індивідуалізують об'єкти, так і ознаки їх взаємної належності. Трасологічне дослідження з метою встановлення цілого за частинами вимагає певної обізнаності в поняттях «цілого» та його видів.

Всі об'єкти в природі за ступенем організованості (чи будови) діляться на: – сумативні цілі системи;
– цілісні системи.

До сумативних цілих систем відносять сипучі тіла, рідини та гази. Єдина ознака таких об'єктів – це те, що властивості їх певної сукупності збігаються з властивостями суми їх складових.

Очевидно, що безпосередньо провести класичне трасологічне дослідження таких об'єктів неможливо, оскільки ці об'єкти не містять ознак внутрішньої організації. У випадку вилучення таких об'єктів з місця події, вони досліджуються в ході проведення спеціальних видів експертиз (грунтознавчих, одорологічних, спиртовмісних сумішей, нафтопродуктів тощо).

Об'єкти, що відносяться до цілісних систем – це стовідсотково тверді тіла. Вони в свою чергу поділяються на однорідні, складові та комплекtnі системи.

Повертаючись до вищесказаного, варто зазначити, що об'єкти сумативних цілих систем можуть переходити в об'єкти цілісних систем (наприклад, закам'яніла сіль, залежалі міндобрива, засохлий клей чи фарба тощо).

Однорідні цілісні системи – це монолітні предмети. До них відносяться литі чи сформовані предмети (наприклад, металева шпилька, гумовий кийок, дерев'яна бита, каналізаційний люк тощо).

До складових цілісних систем відносять предмети, які складаються із декількох (двох та більше) деталей чи механізмів, які за своєю структурою та матеріалом можуть бути різні, мають власне призначення, однак фізично з'єднані між собою для нормальної роботи механізму.

До них можливо віднести абсолютно різноманітні предмети чи механізми – господарсько-побутові предмети чи пристрої, зброя, туристичні предмети, ювелірні вироби, транспортні засоби, оргтехніка та багато іншого. Слід зазначити, що кожна з деталей, що в сукупності утворює складову систему, в свою чергу відноситься до однорідної цілісної системи.

В залежності від виду кожного об'єкту, його функціональності, способу його виготовлення, можливо говорити про т.з. «калібрування» деталей.

Так, вироби промислового виготовлення мають високу точність та якість обробки, без якої певні об'єкти існувати не зможуть. Наприклад, зброя, машини та агрегати певної марки, типу чи серії випуску мають наперед визначений комплект деталей. Тому при проведенні експертизи, з метою встановлення належності певної деталі до складового предмету, необхідно вирішити питання про те, чи входить

вона в його комплект. І навпаки, під час дослідження об'єктів саморобного виготовлення встановити комплект деталей дещо складніше, оскільки сам процес виготовлення такого об'єкта суворо не регламентується.

До комплектного цілого відносять комплекти однорідних чи складових предметів, які на відміну від складових систем не фізично з'єднані, а об'єднуються спільним використанням або зберіганням. До них можливо віднести:

- парні предмети (взуття, сережки, рукавиці тощо);
- предмети, до яких передбачені спеціальні захисні упакування для носіння чи зберігання (парасольку в чохлі, окуляри у футлярі, пістолет в кобурі, ніж у піхвах тощо);
- збірні предмети (пачка цигарок чи сірників, коробка цукерок тощо);
- предмети, які одночасно чи протягом певного часу перебували в комплекті (одяг із гудзиками, зашнуровані кросівки, костюм-двійка чи трійка тощо).

В ході проведення трасологічної експертизи встановлення цілого за частинами експерту важливо вирізнити загальні ознаки в імовірних частинах цілого, такі як форма та розміри, особливості матеріалу, структура поверхні, її забарвлення, наявність маркувальних позначень тощо.

Окремо слід розуміти механізм утворення різноманітних слідів та вирізнити їх на ті, що виникли до відокремлення об'єкта на частини (сліди від виготовлення чи експлуатації предмета, сліди «притертості» рухомих деталей між собою, вплив зовнішніх факторів (забруднення, окислення, зафарбовування) і ті, що виникли під час відокремлення предмета внаслідок розщеплення чи розділення (рельєф на поверхня чи гранях предмету). Слід зазначити, що відокремлення комплектних об'єктів не пов'язане з появою слідів, оскільки між їх частинами відсутнє фізичне з'єднання.

Підсумовуючи вищевикладене, варто сказати, що трасологічна експертиза встановлення цілого за частинами, є важливою ланкою в процесі отримання доказової бази, яка містять вичерпані, обґрунтовані фактичні данні для подальшого розслідування злочину [2, с. 225]. Для розв'язання практичних завдань судово-трасологічного характеру, при дослідженні предметів, виготовлених із різноманітних матеріалів та відокремлених різними способами необхідні систематизовані та структуровані відомості, які допоможуть експертові під час проведення експертного дослідження. Адже позитивний результат такого дослідження може з'явитися єдиною можливістю встановлення обставин справи.

Література:

1. Кофанов А.В. Трасологічні дослідження: курс лекцій. Київ : НАВС, 2010. 304 с.
2. Аносов І.В., Соляник В.Г. Особливості експертного дослідження деталей предмету одягу з метою встановлення цілого за частинами. *Молодий вчений*. Херсон, 2020. № 8 (84). С. 224-229.

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ОФОРМЛЕННЯ ПРОВЕДЕННЯ НЕГЛАСНИХ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ, ПОВ'ЯЗАНИХ ІЗ ВИКОРИСТАННЯМ ТЕХНІЧНИХ ЗАСОБІВ

Лісовий О. О.

*аспірант кафедри права та публічного адміністрування
Маріупольського державного університету
м. Маріуполь, Донецька область, Україна*

Процесуальне оформлення проведення негласних слідчих (розшукових) дій (далі – НСРД) має відповідати основоположним європейським стандартам і цінностям, враховувати міжнародні принципи захисту конституційних прав і свобод людини. Водночас не можна не враховувати той факт, що правове регулювання проведення НСРД, пов'язаних із використанням технічних засобів, забезпечується положеннями різних нормативно-правових актів законодавства України, що передбачають можливість тимчасового обмеження під час кримінального провадження конституційних прав і свобод людини і громадянина, передбачених стст. 30, 31, 32 Конституції. Це обумовлює їхню схожість з оперативно-технічними заходами (далі – ОТЗ), здійснення яких є прерогативою спеціальних служб і підрозділів.

Зіставляючи НСРД та оперативно-технічні заходи слід підкреслити, що всі вони проводяться за допомогою оперативної техніки, під якою слід розуміти спеціальну техніку, яка використовується в оперативно-розшуковій діяльності правоохоронних органів щодо протидії злочинності, тобто сукупність технічних, програмно-технічних та програмних засобів, автоматизованих систем, спеціальних пристроїв, речовин та науково обґрунтованих тактичних прийомів та способів, що використовуються органами внутрішніх справ із суворим дотриманням законності з метою виконання завдань оперативно-розшукової діяльності [1, с. 85-86].

Слід чітко розуміти місце технічних засобів у системі НСРД, що обмежують права громадян. Для цього, в першу чергу, необхідно